

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію

ПРОДОУС ЄВГЕНІЇ РУСЛАНІВНИ

**«СТИЛЬОВІ ДОМІНАНТИ МУЗИЧНОГО ВИКОНАВСТВА XX –
XXI СТОЛІТЬ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ М. АРГЕРІХ ТА
Н. ШТУЦМАНН)»**

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво»,
галузь знань 02 – «Культура і мистецтво»

Дисертація Євгенії Русланівни Продоус присвячена проблемі, яка останніми десятиліттями дедалі частіше опиняється в центрі уваги музикознавців, – осмисленню індивідуального виконавського стилю та механізмів його функціонування. Йдеться про спробу знайти новий концептуальний підхід до розуміння природи виконавської індивідуальності. Саме таку спробу здійснює авторка, запропонувавши категорію «стильова домінанта» як ключ до розуміння цілісності виконавського мислення.

Одразу хочеться відзначити, що робота справляє враження зрілого й добре продуманого дослідження. Відчувається, що авторка добре знає сучасний музикознавчий дискурс і не обмежується відтворенням уже відомих підходів. Вона намагається вести з ними професійний діалог, пропонуючи власне бачення проблеми. Саме дослідницька самостійність, на думку рецензента, є однією з найсильніших компетентностей авторки дисертації.

Безперечною перевагою дисертації є її концептуальна цілісність. Усі розділи органічно пов'язані між собою, а теоретичні положення послідовно знаходять підтвердження в аналітичних розділах дослідження. Запропоноване авторкою поняття «стильова домінанта» не залишається декларативною категорією, а постає інструментом аналізу конкретних виконавських явищ, що значною мірою визначає наукову переконливість роботи.

Вдало обрано матеріал дослідження: звернення до творчості Марти Аргеріх і Наталі Штуцманн дозволило виокремити два різні типи виконавського

мислення, які водночас об'єднані високим рівнем художньої індивідуальності. Аналіз їхніх інтерпретацій не зводиться до опису виконавських особливостей, а стає способом перевірки авторської концепції. Саме тому емпірична частина дисертації сприймається не як ілюстрація теоретичних положень, а як їх природне продовження.

Цінним є прагнення дисертантки уникати категоричних оцінок, демонструючи багатовимірність виконавського мистецтва та складність художніх процесів, що відбуваються в сучасній музичній культурі. Авторка не ізолює виконавське мистецтво, а показує його як важливу складову сучасної культури, що розвивається у взаємодії історичних традицій, естетичних концепцій та індивідуальних творчих стратегій. Такий підхід значно розширює наукову перспективу дослідження й робить його цікавим не лише для музикознавців, а й для дослідників культури загалом.

Дисертація Євгенії Русланівни Продоус є самостійним, змістовним і концептуально завершеним дослідженням, у якому вдало поєднано теоретичне осмислення проблеми з глибоким аналізом музично-виконавської практики. Робота свідчить про сформованість авторки як дослідниці, здатної як професійно аналізувати складні явища музичного мистецтва, так і пропонувати власні наукові підходи до їхнього осмислення.

Разом із тим саме оригінальність авторської концепції закономірно породжує низку питань, які, на нашу думку, мають не стільки критичний, скільки дискусійний характер. Передусім вони стосуються категоріального статусу поняття «стильова домінанта». Авторка переконливо демонструє його евристичний потенціал, однак місцями складається враження, що запропонований термін наближається за своїм змістом до вже відомих у музикознавстві понять «індивідуального виконавського стилю», «художньо-естетичної установки» чи «типу виконавського мислення». Виникає спокуса звернутися до «бритви Оккама»: чи не множимо ми сутності, запроваджуючи новий термін, якщо наявні категорії вже покривають його зміст? Хотілося б ще чіткіше побачити ту межу, яка робить нове поняття самостійним інструментом наукового аналізу, більшим ніж вдале уточнення уже існуючих категорій.

Певні міркування викликає власне дефініція поняття «стильова домінанта». Загалом вона є логічною та відображає авторське розуміння досліджуваного феномена, однак окремі її складові потребують додаткового уточнення. Насамперед, це стосується поняття «композиційні параметри творчої діяльності особистості», зміст якого щодо виконавського мистецтва не є цілком очевидним. Якщо інтонаційний та комунікативний аспекти легко співвіднести зі специфікою виконавської інтерпретації, то композиційний компонент потребує чіткішого пояснення. Про що йдеться: про драматургію інтерпретації, архітектоніку виконавської концепції, особливості формотворення чи інші характеристики? Таке уточнення зробило б авторську дефініцію більш термінологічно прозорою та методологічно доцільною.

Певні роздуми викликає і системний аспект запропонованої концепції. Якщо стиль розуміється як система (що зазначено в методології), то стильова домінанта закономірно постає одним із її визначальних компонентів. Тоді виникає природне питання про інші складові цієї системи, їхню взаємодію та ієрархію. Чи можна говорити про своєрідну стильову «периферію»? Логіка викладення концепції дисертації частково підводить читача до цього питання, однак остаточної відповіді не надає, залишаючи перспективний простір для подальших міркувань.

Не менш цікавою видається інтерпретація творчості Наталі Штуцманн, у якій авторка поєднує романтичну та історично інформовану стильові домінанти. Це спонукає до ширшої наукової дискусії щодо співвідношення історичного стилю та індивідуального виконавського мислення. Чи є історично інформоване виконавство самостійною стильовою домінантою, чи радше способом художньої реалізації інших світоглядних настанов виконавця? Коли виконавець уважно дотримується барокової артикуляції та риторики, це є проявом стильової домінанти, чи все ж таки вимогою історичного стилю? Де проходить межа між реконструкцією стилю епохи та індивідуальною творчістю? Чітко артикульована відповідь на це питання допоможе збільшити методологічну цінність дисертації.

Окреме міркування викликає переклад ключового авторського поняття в англomовній анотації. В українському тексті послідовно використовується термін

«стильова домінанта», тоді як англomовним відповідником обрано *stylistic dominant*. На перший погляд, це видається суто перекладацьким рішенням, однак воно має й методологічний вимір. В українській науковій традиції поняття «стильовий» зазвичай пов'язують із категорією стилю як цілісного художнього феномена, тоді як «стилістичний» нерідко асоціюється з рівнем окремих виражальних засобів або прийомів. У зв'язку з цим хотілося б зрозуміти, чи є вибір англomовного відповідника свідомим концептуальним рішенням, чи він зумовлений особливостями англomовної музикознавчої термінології. Це уточнення могло б ще більше посилити термінологічну виваженість запропонованої концепції.

Вищенаведені міркування жодною мірою не зменшують наукової цінності дисертації. Навпаки, вони є закономірним наслідком появи оригінальної авторської концепції, яка не лише пропонує власний досвід вирішення проблеми, а й стимулює подальшу фахову дискусію. Робота залишає відчуття відкритості: після її прочитання виникає бажання не стільки полемізувати з авторкою, скільки продовжити розмову про запропоновану концепцію. Це, мабуть, найкращий показник того, що дослідження є достатньо зрілим, адже воно спонукає до нових питань поряд із переконливими відповідями.

Запитання до авторки дисертації:

1. Одним із ключових результатів Вашого дослідження є введення до наукового обігу поняття «стильова домінанта». У зв'язку з цим хотілося б уточнити: у чому конкретно, на Вашу думку, полягає принципова перевага цього поняття порівняно з уже усталеними категоріями «індивідуальний виконавський стиль», «тип художнього мислення», «художньо-естетична установка»? Які дослідницькі можливості відкриває запропонований Вами термін? Або що саме втрачає аналіз, якщо відмовитися від поняття «стильова домінанта» і користуватися традиційною категорією «індивідуальний виконавський стиль»?

2. Ви характеризуєте виконавський стиль М. Аргеріх через одну стильову домінанту, тоді як у творчості Н. Штуцманн обґрунтовуєте взаємодію двох стильових домінант. Виникає питання: чи є *кількість* стильових домінант у

межах *одного* виконавського стилю принципово обмеженою? Якщо **ні**, то яким чином у такому разі зберігається власне зміст поняття «домінування»? Іншими словами, чи є стильова домінантна перманентною величиною чи перемінною в системі індивідуального виконавського стилю?

3. У вченні про гармонію домінанта завжди тяжіє до тоніки. Якщо скористатися цією аналогією, то в межах Вашої концепції *хто* або *що* є своєрідною «тонікою» загальної теорії виконавського стилю: особистість виконавця, його художнє мислення, стиль епохи чи композиторський текст?

Висловлені зауваження та міркування мають переважно дискусійний характер і не впливають на загальну високу оцінку дисертації. Навпаки, вони свідчать про те, що авторці вдалося запропонувати концепцію, здатну стати предметом подальшої наукової рефлексії задля професійної дискусії навколо виконавського мистецтва і індивідуального стилю видатних музикантів ХХ століття в предметному колі новітнього музикознавства ХХІ століття.

На підставі вищезазначеного можна зробити остаточний **висновок**.

Рецензована кваліфікаційна праця характеризується актуальністю теми, належним рівнем теоретичного опрацювання проблеми, логічною структурою, достатньою обґрунтованістю наукових положень і висновків, переконливою джерельною базою та високою культурою наукового викладу. Запропоновані авторкою теоретичні узагальнення мають наукову новизну, а результати дослідження становлять інтерес як для розвитку сучасного музикознавства, так і для практики музично-виконавської освіти України.

Дисертація «**Стильові домінанти музичного виконавства ХХ–ХХІ століть (на матеріалі творчості М. Аргеріх та Н. Штуцманн)**» є самостійним, завершеним і цілісним науковим дослідженням, у якому успішно розв'язано важливе наукове завдання, пов'язане з теоретичним осмисленням індивідуального виконавського стилю, та запропоновано оригінальну концепцію його аналізу. За своїм змістом, науковою новизною та практичним значенням дисертація відповідає вимогам, встановленим для дисертацій на здобуття

ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво», а її авторка **Продоус Євгенія Русланівна** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Кандидат мистецтвознавства,
провідний концертмейстер
кафедри оркестрових духових
та ударних інструментів,
викладач кафедри інтерпретології та аналізу музики
ХНУМ імені І. П. Котляревського

М. М. Оболенська